

Zapiski bibliograficzne

NIEMCY W DOBIE IMPERIALIZMU

Republika Weimarska

KURT SONTHEIMER: Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik. „VfZ.” H. 1/1957, s. 42—62.

Zdaniem autora, tragedia Republiki Weimarskiej polegała na sprzeczności między demokratyczno-liberalną formą jej ustroju a antydemokratycznym duchem myśli niemieckiej. Myśl ta miała charakter opozycji konserwatywnej. W walce z demokracją liberalną opozycja ta przeciwstawiała, jak twierdziła: „formalizm konstytucji — żywym wyrazom woli ludu, mechanizm społeczny — jakościowym wartościom elity, bezkształtną masę — hierarchicznie i stanowo rozczłonkowanej strukturze społecznej, anonimowy aparat rządzenia — odpowiedzialności osobistej przywódcy, egoistyczne interesy partyjne — służbie narodu, bezuczuciowe stosunki społeczne — wewnętrznie zakorzenionym, organicznie zrosniętym formom społeczności, cywilizację — kulturze”. Konserwatyści zwalczyli „cywilizację”, utożsamiając ją z liberalnymi i mechanistycznymi formami ustrojowymi. Liberalizm odrzucano jako wytwór upadającej cywilizacji zachodniej. Domagano się oparcia ustroju na rodzimych podstawach kultury niemieckiej, której przypisywano charakter zasadniczo antyliberalny. Ten konserwatywny prąd reprezentowali autorzy poczynając częściowo od Tomasza Manna przez Ernesta Jüngera, Moellera van den Bruck do Karola Schmitta. Prądy te przygotowywały zwycięstwo hitleryzmu.

THILO VOGELSANG (Herausgeber der Dokumentation): Die Reichswehr in Bayern und der Münchner Putsch 1923. „VfZ.” H. 1/1957, s. 91—104.

Są to dwa dokumenty świadczące o nastrojach w oddziałach Reichswehry stacjonujących w Bawarii i o stosunku dowódców tych oddziałów do „putschu” Hitlera w 1923 roku.

EDGAR R. ROSEN: Mussolini und Deutschland 1922—1923. „VfZ.” H. 1 1957, s. 17—41.

Autor artykułu, profesor uniwersytetu w Kansas City, stwierdza, że w latach 1919—1922 nie można mówić o jednolitej linii politycznej Mussoliniego w stosunku do Niemiec. Stanowisko bowiem Mussoliniego było uzależnione od stosunków włosko-francuskich i włosko-angielskich. Główną uwagę autor skupił na stosunku Mussoliniego do francuskiej okupacji Zagłębia Ruhry. Jego zdaniem, bezpośredni udział Włoch w akcji francuskiej miał na celu niedopuszczenie do utworzenia francusko-niemieckiego bloku gospodarczego.

W podsumowaniu autor dochodzi do wniosku, że w tym okresie stosunki niemiecko-francuskie decydowały o polityce niemieckiej Mussoliniego.

Podkreślić należy duży aparat naukowy artykułu.

Niemcy hitlerowskie 1933—1939

KARL DIETRICH BRACHER: Das Anfangsstadium der Hitlerschen Aussenpolitik. „VfZ.” H. 1/1957, s. 63—76.

Główna teza artykułu głosi prymat polityki wewnętrznej nad zagraniczną. Pod tym kątem widzenia autor ocenia hitlerowską politykę zagraniczną. Teza, że polityka zagraniczna jest funkcją polityki wewnętrznej, ukazuje się szczególnie jaskrawo w ocenie ekspansji Hitlera, która zdaniem autora uwarunkowana była w pierwszym rzędzie silną pozycją hitleryzmu.

Artykuł ten w formie referatu wygłoszony został na Zjeździe Historyków Niemieckich w Ulmie w dn. 14 IX 1956 roku początkowo pt. „Anfänge national-sozialistischer Aussenpolitik”.

HANS W. GATZKE: Stresemann und Litwin. „VfZ.” H. 1/1957, s. 76—90.

Autor opublikował na podstawie nie ogłoszonych dotychczas dokumentów z archiwum Stresemanna wiele nieznanych szczegółów z życia tego polityka. Przyczynek ten rzuca nowe światło na powiązania i stosunki Stresemanna z kołami wielkiego przemysłu, które, jak to określa autor przyczynku, trudno pogodzić z tendencjami dotychczasowej literatury do idealizowania Stresemanna.

WERNER BASLER: Die britisch-französische - sowjetischen Militärbesprechungen im August 1939. „Z. f. Geschw.” H. 1 1957, s. 18—56.

Mocarstwa zachodnie, a szczególnie Wielka Brytania, nie traktowały rozmów wojskowych tak poważnie i konkretnie, jak tego wymagała napięta sytuacja polityczna w Europie. Powyższą tezę autor uzasadnia następująco:

1) opieszałością w nawiązaniu rozmów (delegacja angielska i francuska wyruszyła w drogę w dwanaście dni po przyjęciu radzieckich propozycji rozmów wojskowych, i to w dodatku drogą morską, zamiast lotniczą),

2) w skład delegacji tak francuskiej, jak angielskiej wchodziły tylko drugorzędne osobistości wojskowe,

4) instrukcje i propozycje delegacji zachodnich były tego rodzaju, że nie ułatwiały dojścia do konkretnych rezultatów,

5) mocarstwa zachodnie nie wywarły całego nacisku na Polskę, jakim dysponowały, aby zmusić Polskę do wyrażenia zgody na przemarsz wojsk radzieckich,

6) defensywne koncepcje strategiczne mocarstw zachodnich.

Autor uważa, że mocarstwa zachodnie nie chciały wciągać ZSRR do bezpośredniej akcji ani pod względem po-

litycznym, ani militarnym, bo to by wzmocniło bardzo międzynarodową pozycję ZSRR. Zawarcie zaś niemieckoradzieckiego paktu o nieagresji nie było przyczyną zerwania rozmów, tylko wynikiem ich negatywnego rezultatu.

ALBERT SCHREINER: Zur Vorgeschichte des zweiten Weltkrieges — Zur Frage des Dranges nach Osten. „Z. f. Geschw.” H. 1 1957, s. 57—60.

Są to dwie wypowiedzi prof. Schreiner na X Międzynarodowym Kongresie Historyków w Rzymie.

Pierwsza wypowiedź polemizuje z tezami zawartymi w pracy prof. Toscano (Mario Toscano: Origini e Vicende Diplomatiche della Seconda Guerra Mondiale. Comitato Internazionale di Scienze Storiche, Congresso Internazionale di Scienze Storiche, Roma 4—11 Settembre 1955, „Relazioni”, Volume V. Firenze 1955).

Jedną z tych tez głosi, że nie można mówić o istnieniu naukowej niemieckiej literatury rewizjonistycznej, ponieważ Niemcy nie mają traktatu pokojowego, który by mógł być podobną pozycją dla rewizjonizmu jak traktat wersalski. W drugiej wypowiedzi, również popartej licznymi faktami, Schreiner zajmuje krytyczne stanowisko w stosunku do tez zawartych w komunikacie prof. Meyera (USA), jakoby dopiero od Wilhelma II rozpoczęła się kolonialna i ekonomiczna ekspansja Niemiec.

Niemcy po drugiej wojnie światowej
DR WADIM VON GOLOWATSCHEFF: Die wirtschaftliche Entwicklung der Bundesrepublik 1956. „Wirtschaftsdienst”, H. 8/1957, s. 74—76.

Ten krótki, informujący artykuł zawiera wiele interesujących danych świadczących o wielkości i szybkości rozwoju gospodarczego Niemieckiej Republiki Federalnej w 1956 r. Najwymowniejszym wskaźnikiem tego postępu jest wzrost zapasów złota i dewiz w Banku Krajów Niemieckich z 12,8 miliardów marek niemieckich pod koniec 1955 r. do 17,9 miliardów w końcu 1956 r.

Autor podaje także kilka przyczyn tego wielkiego sukcesu gospodarczego

(zmniejszanie inwestycji, wzrost siły nabywczej ludności, itd.).

(1) Spis skrótów.

„V. f. Z.“ — „Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte“, Hrsg. v. H. Rothfels, u. T. Eschenburg. Institut für Zeitgeschichte München.

Jerzy Krasuski i Zbigniew Kulak

„Z. f. Geschw.“ — „Zeitschrift für Geschichtswissenschaft“. Berlin.

„Wirtschaftsdienst“ — Hrsg. v. Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archiv in Verbindung mit dem Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel. Hamburg.